

THE BIBLICAL CODE IN THE SERAFIM STORY BY YORDAN YOVKOV

Todorka Georgieva

University of Ruse, Silistra Branch, Ruse, Bulgaria, tgeorgieva@uni-ruse.bg

Abstract: Books teach us how to survive and in this sense, *The Bible* is the richest book example that teaches people how to live in a world of inequality and evil, what to hope for and where to seek help. *The Bible* was written in order to be understood, that is why often it uses definitions that function simultaneously as *meaning, image, and emotion*: not only do they speak and show the truth about God, man, and his life, but also influence feelings and moods, help people to understand and make sense of their lives, to make their choices.

Everyone interprets things, including books, depending on one's mindset, which is determined by one's spiritual age, one's life experience, and one's level of culture. Perceptions and understandings are always subjective. To understand means to explain things with images acceptable to oneself. Yordan Yovkov thinks and presents life as it should be – filled with humanity, kindness and beauty. By transforming the gray reality into a legendary, intriguing and bright reality, the author transfers the reader to another, more perfect, more harmonious and wiser world, where the love for one's neighbor does wonders. Just like Christ teaches that the path to moral perfection lays in the love between humans, Yordan Yovkov portrays the various dimensions of kindness, generosity, and mercy in the short story "Seraphim". The protagonist carries the idea that spiritual wealth is manifested through compassion and benevolence as they give the joy of harmony with all that there is to human life, and help people discover the hidden love and gratefulness in their souls.

Probably at first the reader perceives the detail of Seraphim's coat merely as a pictorial mark indicating that he is poor, but soon it becomes clear that this is not true about the character. The patchworks speak not only of poverty, but also of something else – they take on a new meaning, since the cause of their existence is not that much the lack of money but the good heart of the poor man. Therefore, the social characteristic becomes a moral one. The emphasis unexpectedly falls on this conclusion, which causes the reader to realize that behind the poor and unremarkable appearance of Seraphim lies a noble heart; that the invisible and the spiritual can be seen behind the external and the visible in our material world. Perhaps this is the most significant idea and Yovkov portrays it through the artistic function of the lost time.

The message of Christ: "... do good and lend without expecting anything; and ye shall be great reward, and ye shall be sons of the Most High" (Lk 6:24), has been transformed into the life of Seraphim. Having accepted without complaining the miseries in his life, he is certain of the right choices he has made – to embark on the path of goodness, self-love and charity. Seraphim is a stranger in the world of people, an outsider in the life of the village, who succeeds in awakening the forgotten Christian virtues in the souls of Enyo and his fellow villagers, and with humility and patience to show them how to seek and achieve harmony in their lives.

Keywords: God, Christ, Yordan Yovkov, Seraphim, Christian love

БИБЛЕЙСКИЯТ КОД В РАЗКАЗА "СЕРАФИМ" НА ЙОРДАН ЙОВКОВ

Тодорка Георгиева

Русенски университет "Ангел Кънчев", Филиал – Силистра, tgeorgieva@uni-ruse.bg

Резюме: Книгите ни учат как да оцеляваме и в този смисъл най-богатата с примери за оцеляване книга е *Библията*, която учи човека как да живее в изпълнения с неравенство и злини свят, на какво да се надява, откъде да търси помощ. *Библията* е писана, за да бъде разбрана, затова често си служи с дефиниции, функциониращи като *смисъл, образ и емоция* едновременно: те не само казват и показват истината за Бога, човека и неговото битие, но и влияят върху чувствата и настроенията, помагат на хората да разберат и осмислят своя живот, да направят своя избор.

Всеки човек тълкува нещата, в т.ч. и книгите, в зависимост от своето мирозрение, което се определя от духовната му възраст, от неговия жизнен опит и от нивото на неговата култура. Всяко възприятие и разбиране е винаги субективно. Да разбереш означава да обясниш нещата с приемливи за самия себе си образи. Йордан Йовков осмисля и представя живота такъв, какъвто би трябвало да бъде – изпълнен с човечност, доброта и красота. Писателят претворява сивата действителност и, превръщайки я в легендарна, интригуваща и светла реалност, пренася читателя в друг, по-съвършен, по-хармоничен и по-мъдър свят, в който любовта към ближния върши чудеса. В духа на Христовото учение за любовта между хората като път към нравственото съвършенство, в разказа „Серафим“ Йордан Йовков търси различните измерения на

добротата, щедростта и милосърдието. Образът на главния герой е носител на идеята, че духовното богатство се проявява чрез състраданието и добротворството, които даряват на човешкия живот радостта от единението с всичко съществуващо, и помагат на хората да открият в своите души скритата обич и сърдечност.

Ако първоначално читателят е възприемал детайла с палтото от портрета на Серафим само като живописен белег на сиромашията, то скоро разбира, че не тя е дълбоката истина за героя. Кръпките не говорят само за бедността, а и за нещо друго – те придобиват ново значение, защото причината за тяхното появяване не е толкова липсата на пари, колкото доброто сърце на сиромаша. Социалната характеристика прераства в нравствена. Акцентът неочаквано пада върху този извод, който застава читателя да осъзнае, че зад бедната и неугледна външност на Серафим се крие едно благородно сърце, че зад външното и видимото в нашия материален свят прозират невидимото и духовното. Тази идея, най-значимата в разказа, Йордан Йовков внушава чрез художествената функция на пропуснатото време.

Посланието на Христос: „...правете добро и на заем давайте, без да очаквате нещо; и ще ви бъде наградата голяма, и ще бъдете синове на Всевишния” (Лк 6:24), е претворено в живота на Серафим. Приел без да роптае негодите в своя живот, той е сигурен в правотата на избора, който е направил – да тръгне по пътя на доброто, себераздаването и милосърдието. Серафим е странник в света на хората, външен човек в битието на селото, който успява да пробуди в душите на Еньо и неговите съселяни забравените християнски добродетели, и със смирение и търпение да им покаже как да търсят и да постигат хармония в своя живот.

Ключови думи: Бог, Христос, Йордан Йовков, Серафим, християнска любов

1. УВОД

Книгите ни научат как да оцеляваме и в този смисъл най-богатата с примери за оцеляване книга е *Библията*, която учи човека как да живее в изпълнения с неравенство и злини свят, на какво да се надява, откъде да търси помощ. *Старият завет* е „вечната книга” за евреите; духовна опора за християните съдържат текстовете на *Новия завет*. Библията е писана, за да бъде разбрана, затова често си служи с дефиниции, функциониращи като *смисъл, образ и емоция* едновременно: те не само казват и показват истината за Бога, човека и неговото битие, но и влияят върху чувствата и настроенията, помагат на хората да разберат и осмислят своя живот, да направят своя избор (Tomova-Mihneva, 2019, p. 93-94).

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Всеки човек тълкува нещата, в т.ч. и книгите, в зависимост от своето мирозрение, което се определя от духовната му възраст, от неговия жизнен опит и от нивото на неговата култура чудеса (Lebedova, 2016, p. 75-77). Всяко възприятие и разбиране е винаги субективно. Да разбереш означава да обясниш нещата с приемливи за самия себе си образи. Йордан Йовков осмисля и представя живота такъв, какъвто би трябвало да бъде – изпълнен с човечност, доброта и красота. Писателят претворява сивата действителност и, превръщайки я в легендарна, интригуваща и светла реалност, пренася читателя в друг, по-съвършен, по-хармоничен и по-мъдър свят, в който любовта към ближния върши чудеса (Lebedova, 2016, p. 35-39). В духа на Христовото учение за любовта между човеците като път към нравственото съвършенство, в разказа „Серафим” Йордан Йовков търси различните измерения на добротата, щедростта и милосърдието. Образът на главния герой е носител на идеята, че духовното богатство се проявява чрез състраданието и добротворството, които даряват на човешкия живот радостта от единението с всичко съществуващо (Angelova, 2017, p. 124-129), и помагат на хората да открият в своите души потулените обич и сърдечност. Всеизвестно е вниманието, с което Йовков се отнася към детайлите в своите произведения. Сред тях е и името, защото то характеризира личността, отделя я от множеството. В началото на повествованието в разказа „Серафим” е назован само Еньо, а странният непознат е въведен чрез описание на външността: той просто е човек с необикновен вид. И с необикновеното ангелско име Серафим, назоваващо най-висшия чин в небесната йерархия. В Библията серафимите се споменават само два пъти - в *Исайя* 6:2 и 6:6: "Аз видях Господа, седнал на престол... Около Него стояха серафими; всякой от тях имаше по шест крила: с две всеки закриваше лицето си, и с две закриваше нозете си, и с две летеше. И викаха един към други и думаха: *Свет, свет, свет е Господ Саваот! цяла земя пълна с Неговата слава!*... Прилетя до мене един от серафимите с разпален в ръка въглен, що беше взел с клещи от жертвеника, докосна се до устата ми и рече: *ето, това се докосна до устата ти - и твоето беззаконие се отне от тебе, грехът ти се очисти*" (The Bible, 2011). На еврейски *серафим* означава "възпламеняващ" или "разгорещяващ". В ангелологията на св. Дионисий Ареопагит се казва как "В първата небесна йерархия свещенодействат най-висшите същности... Названието Серафим изявително учи за вечното им движение около Божественото..., за способността да очистват подобно на мълния и всеизгарящ огън, а също за тяхното постоянно и неизменно, неприкрито, неугасимо,

светообразно и осияващо свойство, което прогонва и изстребва всяко порождение на тъмнината и мрака" (Dionysius the Areopagite, 2001, p. 34-38, 44, 48).

Подборът на името на Йовковия герой, както и синият цвят на излиялото му и покрито с кърпки палто, асоциативно насочват мисълта на читателя към небесните селения. Когато ангелите слязат от небето и се материализират във видимия свят, те без думи известяват, че ще се случи чудо. Така тихо и беззвучно Серафим се появява в селото. Идването му е ненадейно и първоначално остава незабелязано. Тези, които го познават, не го очакват, а за останалите новодошният, който не притежава нищо и не би могъл да промени живота им по никакъв начин, е непознат. Пояснението, че: „*Всяка година, а понякога през година и през две, той се явяваше по тия места по Гергьовден или по Димитровден...*”, става разбираемо едва в контекста на случващото се. Пристигайки, героят отива на площада, средоточието на човешките пътища, публичното място. Така този, който няма при кого да отиде, отива при всички.

Първото определение, с което Серафим е въведен в текста, е „чудноват”. Именно необичайното става предмет на изображение в разказа. Странната смесица в облеклото на героя е показателна за изключителността му, за невъзможността да бъде вместен в установените модели:

- той е нито селянин, нито гражданин;
- на главата е нахлузено смачкано бомбе, а краката му са обути с цървули;
- посред лято в тая страшна жегата той е навлякъл дълго зимно палто.

В развитието на повествованието странностите на Серафим се изтъкват на различни смислови нива – различното в поведението, мисленето и чувстването провокира недоумение, поражда процес на преосмисляне, саморазкриване и себеизява, които в крайна сметка водят до явна промяна у един от другите персонажи – у Еньо.

Идването на Серафим в селото е знак за неочаквана среща с действителните проявления на милосърдието и състраданието, знак за предстоящо чудо. Чудото с Еньо, на когото без назидание и без грубо вмешателство Серафим помага да открие истински значимото в живота и да намери пътя към доброто. И да бъде очистен от греха като от небесен серафим. Чрез изявеното единство на функциониращите като *смисъл – образ – чувство* дефиниции творбата постига *назоваване – изобразяване – въздействие*: както възпламеняващите *серафими* чрез своето вечно движение около Бога генерират всеизгарящия огън, унищожаваш мрака и злото, така дългогодишното движение на Серафим между добруджанските села в търсене на работа и препитание съсредоточава и натрупва в неговото мършава и дребно тяло сила и твърдост във всеутвърждаващи размери. Сила и твърдост, подхранвани от всепобеждаващата сила на любовта към всеки човек. Защото в това е смисълът на християнската любов – като обича най-чисто и искрено всички, дори враговете си, човек се уподобява на Небесния Отец, Който „не презира грешника, а иска всеки да се спаси...”, търпи злото и злите и „оставя своето слънце да възсиява над лоши и добри” (Мт 5: 45), Който обича своите чедата и ги дарява със спасителната сила на милосърдието, смиренното и покаянието, отдалечаващи ги от всеки грях. Едно такова Божие чедо е претворено в образа на Серафим:

➤ **Серафим е осъзнал се грешник.** Някой някога или някаква случка са му помогнали да осъзнае своята греховност, да промени разбирането си за смисъла на човешкия живот и за връзката си с Бога. Повествователят не идеализира своя герой и вметва забележката, че на младини Серафим не е бил чужд на увлечението по алкохола. Но тази му земна слабост по-скоро го приближава до типизирания образ на някои от светците, които първоначално са подвластни на различни изкушения, но по-късно преминават през катарзиса на покаянието. Неслучайно в християнската етика се приема, че по-достоеен в очите на Бога е грешникът, който изповяда греха си и се разкае, отколкото онзи, който никога не е грешил. Йовков премълчава причините, довели до поврат в житейския избор на героя. По-важното е, че Серафим осъзнава как на пътя към доброто има място за всекиго. У него са утихнали вихрите на страстите, той е направил своята равностойка, чул е гласа на съвестта и зова на сърцето си, покаял се е и се е променил;

➤ **Серафим е мъдър и добър човек,** натрупал мъдрост от житейския си опит, но навярно и от книгите, които познава. Той говори кротко, ниско, понякога дори шепне. Речта му е изпъстрена с книжовни думи и форми (*условие, скъпоценно, ще си купя*), с разговорни форми (*надодоха, слободен, натъй, веке, таз, чорбаджия*), с диалектни думи (*керемекчия, турлаци*), със заемки (*берекет, керемиди, музей, натура*), с фразеологизми (*отриза ми квитанцията*) и изрази (*тъй да се каже, добър за музея, даде ми хака, сиромашия до шия, ако ми е писано*) и др. Думите му разкриват вътрешен свят с рядко срещани духовни измерения – той изпитва радост от чуждия успех, от добрия берекет, задоволство от напредъка на останалите. У него липсва завист, няма го озлоблението от бедността, в която живее, не се сравнява с другите хора. Добротата извира от неговото сърце и се отразява в думите, делата и жестовите му – Серафим се пази да не помръдне, докато яде сухия си хляб, за да могат врабчетата да си вземат някоя трошичка. Този

кротък човек е изпълнен с обич към всичко съществуващо; той живее в единение с обкръжаващия го свят, което се превръща в неизчерпаемия източник на неговата сила;

➤ **Серафим е деен човек** – леката и маловажна работа, която е в състояние да върши, е ниско платена, но героят често се труди и без пари, защото „не обича да стои празен”, не може да живее в безделие и да пропилява своето време. Работата осмисля неговия делник, но не е мотивирана от стремежа към печалба, а от желанието да бъде полезен на другите;

➤ **Серафим е милосърден човек** – докато Еньо не дава нищо от излишъка си, Серафим дава на Павлина всичко, което има. Той постъпва като бедната вдовица, писана в Евангелието, която слага в дарохранителницата своите последни две парички. Без да натрапва своята помощ, Серафим живее според християнската повеля „каквото прави десницата, да не го знае левицата”. Още преди да сме научили за постъпката на Серафим, ние научаваме каква е оценката на Еньо за нея. Къде се съдържа тази оценка? – във въпроса „Ти какво си направил?” Макар че по форма изречението е въпросително, по съдържание то е експресивно – учудване, недоумение, неразбиране, несъгласие, неодобрение, отрицание и гняв се съдържат в питането на Еньо, който не разбира постъпката на Серафим, защото твърде много цени парите. За него те са преди всичко цел. Оттам идва страхът за опазването им, безпокойството и грижата за тяхното умножение, болезненото съмнение, че са недостатъчно или че лесно могат да бъдат загубени;

➤ **Серафим е духовно свободен човек** – той върши добро, защото е воден от своята силна любов към ближния, и от безусловната си вяра, че *любовта е милостива, любовта не завижда, любовта не се превъзпя, не се гордее..., не се радва на неправдата, а се радва заедно с истината* (1 Кор 13: 4-6). Именно живеенето според законите на християнското добротворство прави човека свободен – като го освобождава от страха, и силен – като му дава вяра в небесната отплата за стореното добро. За разлика от Серафим Еньо е лишен от свободата на действие, защото е избрал да се подчини на властта на парите. Така се оказва, че човекът, който работи за друг и има господар, е по-свободен от онзи, който се труди за себе си, защото господар на Еньо са парите. С отказа си да даде пари назаем, защото може да не му ги върнат, той нарушава писаните и неписаните закони на Божието човеколюбие и на човешкото състрадание и милосърдие.

Липсата на вяра прави човека несигурен и поражда разминаването между състрадателните думи на Еньо и немилосърдната му постъпка. У Серафим такова поведение няма – у него мисли, чувства и дела са в унисон. Той инстинктивно следва „Новата заповед” за християнската любов, за добротворството и за отдалечаването от злото. У него обичта извира от сърцето и ума му. Той вярва в правотата на стореното, още повече, че и друг път е постъпвал така. У него няма колебание при избора – живеещ по законите на християнската любов към ближния, Серафим знае, че доброто се възнаграждава – ако не от човек, то от Господ Бог. Тази безусловна любов към изпадналия в беда е движещата сила за героя. Неговата постъпка е спасителното въже, което извлича от бездната на отчаянието. Следователно **Серафим не е жертва, а е човек със собствена воля и избор** – такъв го определят неговите дела. Той продължава да помага на нуждаещите се, въпреки че те може да не му върнат парите. На какво се надява? – единствено на Бога: „Когато господ на нея – и тя на мене. аз не бързам”, казва той. Но за онези, на които е помогнал, той самият става като Господ – бърз в помощта и неочакващ връщане на даденото.

Зад крехкото и слабо тяло у Серафим се крие силен, решителен и целеустремен характер. Серафим не чака молба, нито подкана – във всяка една ситуация той действа правилно, точно, навреме, без колебание. У него няма вътрешна борба по отношение правилността на избора как да постъпи – да даде или не, да помогне или да се затаи, защото от него никой нищо не иска. Серафим е пряко потвърждение за невярността на онази максима, която днес често се шири – максимата *да не правиш непоискано добро*. Криейки се зад нея, ние всъщност търсим оправдание за своето бездействие, безсърдение и немилосърдие. Забравяйки, че истинската любов към ближния *не търси своето..., на всичко хваща вяра, на всичко се надява, всичко търпи* (1 Кор 13: 5 - 7).

Кръстникът (Dictionary of the Bulgarian language, 1995, p. 300) е като втори баща на човека, той е призван да закриля неукрепналия, да го подкрепя, да го насочва към правилния път и да му помага в нужда. За своите задължения като кръстник Еньо се сеща под влияние на Серафим. Едва тогава той преосмисля своето решение от предната вечер, смекчава гнева си, разбира Павлина, която в трудния момент е потърсила помощ от човека, който е отреден да ѝ я окаже. Срещата на Еньо с Павлина и болния ѝ съпруг Иван остава скрита за читателя, така както повествователят премълчава срещата между Серафим и Павлина.

Една от художествените функции на пропуснатото събитийно време (Ророва, 2001) е да придава нови значения на непосредствено изобразеното, както е в разказа „Серафим”. Тук са пропуснати описанията на една постъпка, при която главният герой дава парите си на Павлина, и на едно посещение, което, макар и закъсняло, вероятно е направено със същата цел от другия герой на разказа – от Еньо. И колкото и да е

странно на пръв поглед, представата си за Серафим читателят гради не толкова върху непосредствено изобразеното, а предимно върху тази негова постъпка. Портретът, миналото и настоящето на героя, които са описани, се оказват несъщественото, външното, а онова, което най-силно говори за нравствената му същност, остава в пропуснатото време.

Ако първоначално читателят е възприел детайла с палтото от портрета на Серафим само като живописен белег на сиромашията, то скоро разбира, че не тя е дълбоката истина за героя. Кръпките не говорят само за бедността, а и за нещо друго – те придобиват ново значение, защото причината за тяхното появяване не е толкова липсата на пари, колкото доброто сърце на сиромаша. Социалната характеристика прераства в нравствена. Акцентът неочаквано пада върху този извод, който застава читателя да осъзнае, че зад бедната и неугледна външност се крие едно благородно сърце, че зад външното и видимото в нашия материален свят прозират невидимото и духовното. И тази идея, най-значимата в разказа, Йордан Йовков внушава чрез художествената функция на пропуснатото време.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Посланието на Христос: „...правете добро и на заем давайте, без да очаквате нещо; и ще ви бъде наградата голяма, и ще бъдете синове на Всевишния” (Лк 6:24), е претворено в живота на Серафим. Приел без да роптае негодите в своя живот, той е сигурен в правотата на избора, който е направил – да тръгне по пътя на добротворството, себераздаването и милосърдието.

Серафим е странник в света на хората, външен човек в битието на селото, но успява да пробуди в душите на Еньо и неговите съселяни забравените християнски добродетели и със смирение и търпение да им покаже как да търсят и да постигат хармония в своя живот.

ЛИТЕРАТУРА

- Angelova, S. (2017). The Khan in the Artistic Philosophy of Yovkov and Sadovianu. Intertextual Analysis of the Evenings at the Antimov Khan and the Ancun Khan. - In: Proceedings of the Scientific Center St. Dasius Dorostolski. Book 10. Ed. Center of the University of Ruse. Silistra, 124 – 129.
- Georgieva, T., & Tomova-Mihneva, M. (2017). The Renaissance View of Man in Simeon's Golden Age. - In: Proceedings of the Scientific Center St. Dasius Dorostolski. Book 10. Ed. Center of the University of Ruse. Silistra. 92 – 102.
- Dictionary of the Bulgarian language (1995). Sofia.
- Dionysius the Areopagite (2001). Dionysius the Areopagite. About the celestial hierarchy. About the church hierarchy. Sofia.
- Ichevska, T., (2003). The Word of God in Jordan Yovkov. – In Jordan Yovkov. New Research. Sofia. 81 - 95.
- Ichevska, T., (2010). The Word in the Word (2010). – In: Specialized portal LiterNet. 01.07.2010; <https://liternet.bg/publish9/tichevska/slovoto.htm> (visited on 05.04.2020, 1.53 PM).
- Lebedova, R., (2016). Suffering and enlightenment. - In: Proceedings of the Scientific Center St. Dasius Dorostolski. Center of the University of Ruse. Book 8. Ruse. 75 – 77.
- Lebedova, R., (2016). When "the Weapons of the Tool Are Forged and the Swords Are for Sickles". - In: Proceedings of the Scientific Center St. Dasius Dorostolski. Ed. Center of the University of Ruse Book 8. Ruse. 35 – 39.
- Popova, V. (2001). The Missed Event Time in the Stories of Yordan Yovkov. In: Specialized portal LiterNet. 05.02.2001 <https://liternet.bg/publish2/vpopova/jovkov.htm> (visited on 11.04.2020, 8.20 PM).
- The Bible, that is, the Books of the Old Testament and the New Testament. St. Synod of the Bulgarian Church. (2011). Sofia.
- Tomova-Mihneva, M. (2019). The world of the medieval Bulgarian, reflected in the original works of the *Zlatostruy* from 12th Century. Dissertation for the doctorate degree. Silistra, 2019, p. 93 - 94.
- http://myschoolbel.info/PomagaloDZI/Dokuments/Jovkov/A_Serafim.html (visited on 05.04.2020, 1.33 PM).